

Joanna Olejniczak:

Aspiracje studentów uczelni bydgoskich w aspekcie wejścia Polski do Unii Europejskiej

Troska o kulturalny i społeczno-ekonomiczny rozwój kraju, rosnące wymagania życia społecznego i gospodarki narodowej czynią ważnym problem aspiracji młodzieży. Aspiracje dotyczące przyszłości własnej mają wyjątkowo duże znaczenie w okresie, gdy formują się plany życiowe młodych ludzi. Młodzież pozbawiona pomysłu na bliższą i dalszą przyszłość nie potrafi określić, a tym bardziej spełniać własnych dążeń życiowych, edukacyjnych i zawodowych. Tu właśnie aspiracje odgrywają istotną rolę motywacyjną, decydująco wpływają na plany życiowe i sposoby ich realizowania.

Oczywiste jest zatem, że problemy związane z aspiracjami człowieka podejmowane są przez wiele dyscyplin naukowych. Problematyką aspiracji zajmują się głównie: psychologia, socjologia, pedagogika, chociaż spotkać ją można również w naukach o organizacji i kierowaniu. Każda z tych nauk rozważa problematykę aspiracji w nieco innym

ujęciu i na innej płaszczyźnie. Przedstawione w niniejszym artykule rozważania dotyczą głównie socjologicznego ujęcia aspiracji. *Stricte* socjologiczne definicje określają aspiracje jako zespoły dążeń wyznaczonych przez hierarchię celów i hierarchię wartości, które stanowią podstawę dążeń ludzkich. Dodaje się przy tym, że aspiracje bywają pojmowane jako oczekiwania ludzi w zakresie własnych osiągnięć¹.

Prezentowana praca jest próbą diagnozy poziomu aspiracji studentów uczelni bydgoskich w aspekcie wejścia Polski do Unii Europejskiej. Badanie aspiracji młodzieży studiującej ma szczególne znaczenie, ponieważ to ona jest tą częścią społeczeństwa, która w niedalekiej przyszłości będzie stanowiła jego elity.

Podstawę rozważań nad tym ważnym zagadnieniem stanowiły badania ankietowe przeprowadzone na początku 2003 r. Przedmiotem badań byli studenci I i V roku elektroniki i telekomunikacji Akademii Techniczno-Rolniczej

¹ M. Ł. o ś: *Aspiracje a środowisko*. Warszawa 1972, s. 12.

w Bydgoszczy oraz studenci I i V roku politologii Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego. Wybrano do badań studentów z tych właśnie kierunków studiów celowo, ponieważ od kilku lat obydwaj cieszą się dużym zainteresowaniem wśród kandydatów na studia, nauka na nich trwa 5 lat i kończy się egzaminem magisterskim. Różny natomiast jest profil kształcenia (ściśle – elektronika i telekomunikacja, humanistyczny – politologia).

Celem omawianych badań było także pokazanie dynamiki deklarowanych pragnień i dążeń młodzieży studiującej. W tym celu zestawiono poziom aspiracji studentów rozpoczynających i kończących studia. Zarówno profil kształcenia, jak i rok studiów w analizie zebranego materiału traktowano jako zmienną niezależną. Inne zmienne niezależne uwzględnione w analizie to płeć badanych, pochodzenie społeczne oraz regionalne.

Badaniami objęto 80 osób; po 20 studentów z każdego rocznika. Respondenci biorący udział w badaniu zostali dobrani losowo. Na politologii dominowały kobiety (I rok – 60%, V rok – 70%), a na elektronice i telekomunikacji mężczyźni (I rok – 80%, V rok – 70%). Najwięcej badanej młodzieży studiującej politologię pochodziło z rodzin inteligentnych (I rok – 45%, V rok – 55%), a spośród studiujących elektronikę i telekomunikację – z rodzin robotniczych (zarówno I, jak i V rok – po 40%). Studenci politologii z I i V roku częściej (około 50%) niż studenci elektroniki i telekomunikacji (około 20%)

pochodzili z miast liczących powyżej 100 tys. mieszkańców, natomiast więcej badanej młodzieży studiującej elektronikę i telekomunikację pochodziło z małych miast (50%) lub ze wsi (30%).

Analiza zebranego materiału faktograficznego wykazała, że wszyscy badani studenci mieli konkretne aspiracje życiowe. Dotyczyły one życia osobistego, dalszej edukacji oraz pracy zawodowej.

Najważniejszym czynnikiem kształtującym aspiracje badanych studentów jest ich ocena swoich możliwości. Stwierdzało tak aż 86,3% respondentów. Na drugim miejscu wymienieni zostali rodzice (71,3%), na trzecim miejscu (45%) jako czynnik kształtujący ich aspiracje badani wskazali wcześniejsze osiągnięcia szkolne, na czwartej pozycji znalazły się wzorce propagowane w społeczeństwie (33,8%). Na podkreślenie zasługuje niepokojący fakt szczególnie niskiej w tym rankingu pozycji nauczycieli – 68,5% ogółu respondentów wystawiło „ujemną” ocenę oddziaływania nauczycieli na formowanie się ich aspiracji. Czy świadczy to o braku autorytetu nauczyciela, czy też braku możliwości porozumienia się nauczyciela z uczniami? Być może są tego inne przyczyny. Uczelnia jest przecież jednym z czynników instytucjonalnie zobowiązanych do kształtowania aspiracji. Występują jednak różnice wynikające z pochodzenia terytorialnego badanych. Studenci wywodzący się ze wsi wśród czynników kształtujących ich aspiracje wymienili na miejscu drugim (60%), przed rodzicami. Nauczyciele odegrali

również dość znaczną rolę w budowaniu aspiracji młodych ludzi pochodzących z miast liczących do 10 tys. mieszkańców (33,3%).

Pewien wpływ na ocenę czynników kształtujących aspiracje badanych ma pochodzenie społeczne. Studenci z rodzin inteligenckich częściej niż pozostali wskazywali wzorce kulturowe występujące w społeczeństwie jako czynnik kształtujący ich aspiracje. Natomiast dla młodzieży pochodzenia chłopskiego bardzo istotnym czynnikiem okazały się wcześniejsze osiągnięcia szkolne. Rodzice w najbardziej znaczący sposób wpływali na formowanie się aspiracji studentów z rodzin inteligenckich, w pozostałych grupach ich rola była wyraźnie mniejsza. Analizując czynniki kształtujące aspiracje badanych studentów według kierunków i roczników, nie stwierdzono wyraźnej zależności. Jedyną prawidłowość zwracającą uwagę to większe znaczenie wzorców kulturowych propagowanych w społeczeństwie w przypadku badanych studentów politologii.

U podstaw aspiracji znajduje się pewna hierarchia celów życiowych, pragnień i dążeń, czyli określona hierarchia preferowanych wartości. Materiał empiryczny informuje, że badani najwyżej cenią udane życie rodzinne (83,8%). Drugie miejsce zajmuje pasjonująca praca (50%). Na trzecim miejscu w porządku rangi wartości znalazły się wiedza i wykształcenie (40%). Na czwartym miejscu uplasował się majątek (38,5%).

Zauważyć jednak należy, że analizując hierarchię wartości badanych studentów w rozbiciu na kierunki i rocz-

niki studiów, zauważono pewne różnice. Studenci pierwszego roku politologii na drugim miejscu wskazywali wiedzę i wykształcenie, natomiast młodzież studiująca elektronikę i telekomunikację czynnik ten usytuowała dopiero na czwartej pozycji, po majątku.

Widać również dość istotne różnice w wyborach wartości w zależności od płci. Wprawdzie zarówno mężczyźni, jak i kobiety na pierwszym miejscu wymienili udane życie rodzinne, ale kobiety wybrały tę wartość w 94,4%, a mężczyźni w 75%. Na drugim miejscu znajduje się pasjonująca praca, tu jednak występuje przewaga mężczyzn (mężczyźni – 52,3%, kobiety – 47,2%). Znaczna różnica pojawia się na kolejnych pozycjach w rankingu wartości. Mężczyźni zdecydowanie wybrali jako trzecią w kolejności wartość – majątek (47,7%). Natomiast w grupie kobiet wartość ta znajduje się na piątej pozycji (13,9%). Od majątku kobiety bardziej cenią wiedzę i wykształcenie (miejsce trzecie – 41,7%) oraz wygodne życie (miejsce czwarte – 19,4%).

Aspiracje natury osobistej ankietowanych studentów zajmują bardzo istotną pozycję wśród pozostałych aspiracji. 83,8% badanej populacji uznało za najważniejszą aspirację udane życie rodzinne. Praca zawodowa zajmuje drugie miejsce (66,3%). W dalszej kolejności respondenci wymieniali: zdobycie wykształcenia i wiedzy (52,5%), podróże i przygodę (31,3%), dobra materialne (28,8%).

Porównując dane dotyczące aspiracji osobistych studentów z poszczególnych kierunków i roczników, okazuje się,

że młodzież z pierwszych roczników (92,5%) większą uwagę niż z roczników wyższych (75%) przywiązuje do udanego życia rodzinnego. Zaskakująca jest informacja, że badani z V roku politologii w tym rankingu na pierwszym miejscu wymienili zdobycie ciekawej pracy (85%), a dopiero na drugim (70%) – udane życie rodzinne.

Wyniki badań wskazują na dość istotne różnice w aspiracjach osobistych, biorąc pod uwagę płeć. Aż 20% kobiet więcej niż mężczyzn uważa za najistotniejsze w swoich dążeniach udane życie rodzinne. Mężczyźni na pierwszym miejscu (77,3%) stawiają zdobycie ciekawej pracy. Znacznie więcej mężczyzn (36,4%) niż kobiet (19,4%) dąży do posiadania dóbr materialnych.

Ze zgromadzonych danych wynika, że studenci wykazują znaczne aspiracje edukacyjne. Na pierwszym miejscu znalazła się kategoria informująca, że 42,5% badanych już zdobywa (lub zamierza zdobyć) dodatkowe kwalifikacje zawodowe. Wśród nich 10% studiuje dwa kierunki. 30% studentów V roku politologii studiuje równocześnie administrację, europeistykę i historię. Jedna osoba z I roku politologii – bibliotekoznawstwo i jedna osoba z V roku elektroniki i telekomunikacji – pedagogikę. 22,5% ogółu badanych zamierza podjąć studia na drugim kierunku, 27,5% pragnie ukończyć studia podyplomowe.

Druuga kategoria dotyczy analizowania zdobytej na studiach wiedzy (38,8%). Kolejna – trzecia – to pogłębianie i aktualizowanie wiedzy zawodowej (36,3%), kategorie dotyczące

działalności naukowej znalazły się na dalszych miejscach.

Zdobywanie dodatkowych kwalifikacji deklarują głównie studenci piątych roczników (elektronika i telekomunikacja – 50%, politologia – 60%). 20% badanych studentów V roku politologii rozważa możliwość zupełnej zmiany kwalifikacji, a 15% studentów z tego roku wykazuje zainteresowanie działalnością naukową. Studenci pierwszych lat studiów obecnie zupełnie nie myślą o zmianie kwalifikacji, rozważają natomiast możliwość podjęcia studiów na drugim kierunku (40%). Studenci z I roku elektroniki i telekomunikacji chcą studiować: informatykę, poligrafię, marketing i zarządzanie, a studenci I roku politologii – socjologię i psychologię. Inne deklarowane formy zdobycia dodatkowych kwalifikacji to głównie nauka języków obcych.

Istotne miejsce wśród ogółu aspiracji młodzieży zajmują aspiracje zawodowe. Badani w większości (66,2%) oczekują od pracy zawodowej satysfakcji i zadowolenia, chociaż oczywiście korzyści materialne nie pozostają dla nich bez znaczenia. 92,5% respondentów stwierdziło, że zarobki to dla nich ważny problem. Okazuje się, że satysfakcja i zadowolenie z pracy zawodowej jest oczekiwaniem szczególnie ważnym dla studentów V roku politologii. Najmniej oczekiwań dotyczących tej kategorii występuje wśród studentów V roku elektroniki i telekomunikacji. Wszyscy (100%) biorący udział w badaniach z kierunku elektronika i telekomuni-

kacja przyjęli stanowisko, że wynagrodzenie jest dla nich ważnym problemem.

Satysfakcji i zadowolenia z pracy zawodowej częściej oczekują kobiety (75%) niż mężczyźni (59,1%). Mężczyźni natomiast w 100% uznali wynagrodzenie za pracę za bardzo ważny problem. Z takim stwierdzeniem zgadza się 92,5% kobiet.

Podkreślić należy, że 82,5% badanych studentów przewiduje trudności z podjęciem pracy, co wynika zapewne ze złej sytuacji gospodarczej kraju. Osoby, które mają takie obawy, to głównie studenci politologii (92,5%). Studenci elektroniki i telekomunikacji wykazują większy optymizm – 27,5% spośród nich twierdzi, że bez problemu znajdzie pracę.

Przy odpowiedzi na pytanie: „Czy przewidujesz trudności ze znalezieniem pracy?”, poproszono studentów o podanie argumentacji. Uzasadnienia odpowiedzi potwierdzających przewidywane trudności koncentrowały się wokół kilku zagadnień: trudnej sytuacji na rynku pracy, znaczenia koneksji rodzinnych lub braku znajomości, błędów uczelni.

Większość studentów z obu kierunków przyczyny trudności z zatrudnieniem upatruje w sytuacji na rynku pracy. Najczęściej podawano uzasadnienia: „uboga oferta pracy”, „brak wolnych etatów”, „coraz większa konkurencja na rynku pracy” oraz „jest nas za dużo w danej specjalności”.

Bardzo niepokojące były wypowiedzi badanej młodzieży sugerujące, że „ceni się bardziej znajomości niż kwalifikacje” i „trzeba mieć »plecy«”.

Respondenci wskazywali też na przyczyny tkwiące w uczelni: „nic nie umiem”, „uczę nas teorii bez nawiązania do potrzeb rynku”, „brak doświadczenia zawodowego”.

Uzasadnienia odpowiedzi respondentów, którzy nie przewidują trudności z podjęciem pracy po ukończeniu studiów, skupiły się wokół następujących zagadnień: pozytywne, optymistyczne nastawienie do przyszłości, aktywność zawodowa już w trakcie studiów, nabywanie nowych kompetencji. Oto przykładowe wypowiedzi: „kończę dobry kierunek” (studenci elektroniki i telekomunikacji), „dla chcącego nic trudnego”, „ponieważ już pracuję, więc nie będę mieć z tym kłopotów”, „jestem po prostu optymistą”, „uważam, że jestem atrakcyjna, a to ma duże znaczenie” (studentka elektroniki i telekomunikacji), „skończę dwa kierunki, a to da mi większe możliwości zatrudnienia”.

Ze wszystkich tych wypowiedzi można wnioskować, że w większości badani studenci nie widzą jasno swojej przyszłości zawodowej po ukończeniu studiów. Brak im optymizmu i nadziei, a szczególnie dotyczy to przyszłych politologów.

Studenci biorący udział w badaniach w większości (85,9%) są zwolennikami integracji naszego kraju z Unią Europejską. Interesujące jest tu stanowisko respondentów z poszczególnych kierunków i roczników. Studenci politologii są jednomysłni i chcą (poza jedną osobą z V roku) przystąpienia Polski do struktur europejskich. Natomiast 10% ogółu badanych studentów elektroniki

i telekomunikacji nie chce integracji Polski z Unią Europejską, a 22,5% twierdzi, że jest im to obojętne. Studenci ci wykazują jednak brak konsekwencji, bowiem dalej stwierdzają (rok I – 90%, rok V – 65%), że przynależność Polski do Unii Europejskiej to szansa dla młodzieży i większe możliwości działania, a 70% studentów z I roku i 60% z roku V tego kierunku deklaruje chęć emigracji z Polski do innego kraju Unii. Wśród badanych politologów chęć wyjazdu z kraju wyraziło 60% studentów V roku i 45% studentów roku I. Najczęściej uzasadniali oni taką deklarację w sposób następujący: „trzeba stąd uciekać, tu nic dobrego nas nie czeka”, „nie ma pracy, brak perspektyw, może tam będzie lepiej”, „w Polsce nie szanuje się człowieka”, „w Polsce liczą się tylko znajomości i łapówki”, „mam tu pracować i utrzymać rodzinę za 700 zł brutto?”, „wszyscy moi przyjaciele chcą wyjechać”.

Wypowiedzi te świadczą o pesymistycznej postawie wobec przyszłości we własnym kraju. Trudna sytuacja społeczno-gospodarcza Polski jest, jak widać, źródłem frustracji badanych.

Wśród 40% tych, którzy deklarują, że zostaną w Polsce, większość uzasadniła swoją decyzję w następujący sposób: „tu mam rodzinę, przyjaciół”, „nie umiem żyć wśród obcych”, „jestem patriotą”, „nie znam języków obcych”, „może jak wejdziemy do Unii, to i u nas będzie lepiej”.

Z analizy związku aspiracji badanych studentów z perspektywą członkostwa Polski w Unii Europejskiej

wynika, że ma ona wyraźny wpływ na aspiracje edukacyjne (66,3%) i zawodowe (65%) badanych. Brak natomiast tego związku z aspiracjami natury osobistej.

Biorąc pod uwagę stanowisko studentów z poszczególnych kierunków i roczników, okazuje się, że nie ma tu dużych rozbieżności. Nieco jednak więcej studentów z roczników pierwszych niż piątych stwierdziło, że ich aspiracje edukacyjne i zawodowe w pewnej mierze związane są z perspektywą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Może to wynikać z tego, że studenci ci mają świadomość faktu, że kończyć studia będą już w państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Na zakończenie omawianych badań respondenci wyrazili opinie na temat własnej przyszłości. Przekonanie badanych, że osiągną w życiu to, co obecnie znajduje się w kręgu ich aspiracji, deklaruje 94%. Za korzystny z punktu widzenia społecznego i psychologicznego należy uznać fakt, że większość młodzieży uczestniczącej w badaniach (82,5%) ujawnia mniej lub bardziej, ale jednak optymistyczną postawę wobec przyszłości. Trudno wskazać wyraźną zależność między kierunkiem, rocznikiem i określoną postawą. Nieco bardziej optymistyczni są studenci elektroniki i telekomunikacji, studenci politologii wykazują postawy nieco bardziej pesymistyczne.

O optymistycznej postawie badanych do przyszłości świadczy również to, że na pytanie: „Czy sądzisz, że zrealizujesz swoje aspiracje?” – ogólnie 94% odpowiedziało twierdząco. Tylko

jedna osoba V roku elektroniki i telekomunikacji i jedna osoba z V roku politologii stwierdziła, że – nie. Dwoje studentów z elektroniki i telekomunikacji i jeden z politologii ma wątpliwości. Studenci z roczników pierwszych obydwu kierunków w 100% są przekonani, że osiągną w życiu to, co obecnie znajduje się w kręgu ich aspiracji.

Na zakończenie można stwierdzić, że z uwagi na niewielką liczbę badanych wynikające z ankiet wnioski zapewne nie mogą stanowić podstawy do szerszego uogólnienia, mogą natomiast być inspiracją do dalszych badań na ten bardzo ważny temat, szczególnie w aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej Polski.

Joanna Olejniczak:

***The aspirations of the Polish university
students in the aspect of Poland's accession
to the European Union.***

The anxiety for cultural, social and economic development of our country, as well as increasing requirements of the social and economic life made the problem of the youth's ambitions important. The aspirations concerning their future are extremely significant when young people plan their lives. Devoid of clear ideas for the nearest and further future, the youth is unable to define and all the more to realize its own life, education and occupational ambitions. Therefore aspirations play an essential role justifying and having a decisive effect on young people's life plans and the ways of their realization.

The present study attempts to diagnose the level of aspirations of the Bydgoszcz students in the aspect of Poland's accession to the European Union. The research on the students' aspirations is of particular meaning as they are the part of the society that will form its elites soon.